

vzchopiti a nad všední pohodlné dráhy povznést, pomocných prostředků, podpor mravních i hmotných. Potkali se toto snažení se zdarem, vnese do národa více porozumění pro jeho národohospodářské úkoly, než může vnést sebe více a přesvědčivější domluva nás národohospodářských učitelů, kteří tyto úkoly už dávno hlásáme.

Jsem tedy toho dalek, ukládati jenom obchodnímu školství a pak jeho i pro budoucnost nejdůležitějším článkům, obchodním akademiím, veliký ten úkol. Jen část jeho, jen zdárné a účinné uzákladění v mladých myslích. A tím se vracím k obchodní akademii chrudimské.

Obchodní akademie chrudimská, která dokončuje letos 25 let své zdarem požehnané činnosti, má v uvedených směrech své platné zásluhy a tudíž zasluhuje naší vděčnosti za své blahodárné působení. V tom směru mám osobně jako inspektor ústavu z důvěrného styku s učiteli a z poznání výsledků u žáků i já dojmy příjemné. Naší nadějí tedy jest, že život náš přece jen se vzdám a nemusím podotýkati, že v tom díle učiliště jako jsou akademie obchodní — povedeme-li své věci správně — musí hájiti svůj primát jako články soustavného celku. V tom smyslu a směru musím tedy prositi profesorský sbor, aby tuto budoucnost, aby velký její úkol, aby poslání, které ústav jemu svěřený má ve službě cílů národa, nikdy neztrácel s očí, a aby z vědomého konání jeho plynulo do duší posluchačů plodné povzbuzení a osvěžení. A ještě slovo k Vám mladým, k žákům, ústavu. Nebudu vám lichotiti. Vy jste ovšem nadějí národa. Jakou však měrou ta naděje se splní, nezávisí na různých vnějších okolnostech životních, nezávisí na laciných projevech nadšení, to závisí na jediném — a tím jediným jest práce. Ta práce, kterou snad dosud někdy pocítujete jako tyranství a třeba požadavek šosáctví, jejíž tajemnou moc teprve pozdní věk nám odkrývá, když naučil nás v plném dosahu chápati, že ona jest prvním požehnáním života!

Vysoké učení obchodní.

(Obzor národohospodářský, Praha 1907.)

Během asi třiceti let rozvětvilo, rozčlenilo a rozhojnilo se naše obchodní školství nemálo. S plnou opravdovostí lze tvrditi, že i v této příčině život náš národní vykazuje uspokojivý pokrok. K šesti obchodním akademiím pro mužské žactvo a k nejnověji zřízené ženské druží se dnes v Čechách i na Moravě už nemalý počet dvoutřídních škol obchodních i některých

nižších jiného typu, mezi nimi zase vícetřídní školy i jednoroční kursy pro ženské žactvo. Také už máme pěknou řadu pokračovacích škol pro obchodnické učně, z části při akademiích, z části samostatných. Vedle nich trvají ještě tak řečené školy soukromé jako podniky jednotlivců na zisk založené a provozované, ze kterých aspoň některé plní svůj úkol slušně, štítíce se všelikých lidumylných prostředků vábení a pečující o solidní učení.

A nestoupá toliko počet, také se zvelebují vnitřní ústrojí. Nejpatrněji při obchodních akademiích. První naše škola toho druhu byla původně dvojtřídní, dnes jsou to vesměs buď nepodmínečně čtyřtřídní, buď aspoň podmínečně, tak totiž, že jisté žáky, kteří dokonali čtvrtou třídu gymnasia neb reálky a vykazují míru lepšího úspěchu blíže předepsanou, přijímají přímo do druhé třídy. Tento typus byl i co do původu svého kompromisní, ježto bylo šetřiti obav, jež chovali vydržovatelé těchto škol s hlediště finančního, neboť měli za to, že by se jim zavedením naprosté soustavy čtyřtřídní vydržovací náklady nepoměrně rozmnožily. Obavy ty ovšem se nyní rozptylují, ježto přeplnění gymnasií i universit a vysokých škol technických vábí větší měrou žactvo do škol pro směry praktické. Nová učební osnova akademií obchodních, upravená v mezích nutnosti rozdílně pro řečené právě oba jejich typy, prodělává nyní arci zkoušku své účelnosti a v nejedné podrobnosti bude snad brzo ještě opravena, leč celkem přece znamená značný pokrok, zabezpečujíc mnohem důkladnější vzdělání v tak řečených naukách obchodních a v cizích jazycích. Státní správa má o zdo- konaleni těchto učebních osnov, při kterých na jisté zvláštní potřeby českých škol byl vzat aspoň částečný zřetel, nemalé zásluhy. Podporuje nyní též všecko obchodní školství i hmotně vydatněji a přistupuje konečně k znenáhlému postátňování obchodních akademií. Odpor Sboru pro zřízení a vydržování Československé akademie obchodní v Praze proti odevzdání této akademie státu byl hlavní příčinou, že z českých obchodních akademií přijde v příčině postátňení nepochybně první na pořad brněnská, jež kromě pražské Československé jediná jest vydržována soukromým spole- kem, kdežto všechny čtyři ostatní obcemi. Stojí sice tyto obce vesměs velmi o převzetí akademií svých v přímou správu státní, leč sluší k jejich chvále říci, že se všechny podrobily nutnosti, aby zabezpečen byl pro bu- doucnost český ústav na místě pro podobnou školu tak výhodném, jakým jest Brno, kdež však nemůže se opřít o finančně nosnou veřejnou kor- poraci, aniž má tak výhodné majetkové podklady jako akademie pražská.

S jednou potíží bude však našim obchodním akademiím ještě asi déle

úctovati — s neblahým zvykem velké části českých rodičů, dávati na odborné školy praktického směru jen takové syny, kterým se na gymnasiu neb reálce hrubě nevedlo. Odborná škola střední, tedy také obchodní akademie, poskytuje jim možnost zachovati právo ke službě jednorocní ve vojště studentovi, u něhož pravděpodobnost vychození vyšší obecné školy střední a překonání maturity jeví se býti předem pochybnou. Druhým stínem jest pak u našich obchodních akademií česká nemoc, nemíti ideálu naléhavějšího než službu za pevný plat. Z absolventů českých obchodních akademií nevychází průběhem času tolik samostatných podnikatelů, kolik by podle účelu těch škol a k lepšímu prospěchu národa vycházeti mělo. Podaří-li se dokonce některému dostatí se do zemské účtárny nebo do zemského bankovního ústavu s obmezeným počtem úředních hodin a s nadějí na pensi, jest to vrcholem všech cílů. Ano tato česká nemoc zažírá se povážlivě i do žactva dvojtřídních škol, jejichž jasné určení přece jest vychovávati pro samostatné povolání maloobchodnické. Touží jen do bank, záložen, spořitelen, do účtáren větších závodů, jen ne za krámský pult a stůl. Případá mi tu vždycky náš i během svého soukromopodnikatelského života opravdu příkladný maecen Hlávka, který prodělav techniku, nerozpakoval se jíti jako učeň a tovaryš zednický na stavbu a podnes vzpomíná, kterak se také při té práci od svých soudruhů mnohemu naučil, co mu pak cestu k velkým hmotným úspěchům učinilo mnohem schůdnější. To však jest pro naše zobecnělé, vychováním pěstované názory něčím příliš »amerikánským«!

Leč takové stesky nesmí nás svéstí od spravedlivého posouzení výsledků našeho obchodního školství. Jest v něm i mimo vlastní obor školského přičinění dosti známek čilého ruchu a zájmu na obecném pokroku. Tak na př. lze říci s plnou pravdou, že české kursy pro učitele pokračovacích škol obchodních, kteréž se již více let konaly a konají u některých obchodních akademií, v Praze samé pak vedením obchodního musea, byly pro Rakousko celé zkušebním polem pro tento důležitý obor odborných průprav. Teprve po jejich příkladu začaly se pořádati také zde onde v době nejnovější kursy takové německé, a dojde-li k jisté obecné normativné úpravě těchto kursů, bude moci správa veřejná ze zkušeností českých asi nejvíce a nejplatněji těžiti. Rovněž bych tu uvedl kursy obchodní pro právníky praktické, které se konaly s pěkným výsledkem v Brně a v Praze.

Možno-li tedy přes některé školami samými nezaviněné stesky nazvati organismus nižšího a středního školství našeho obchodního dobře učeným a životní sílu osvědčujícím, nesluší přece uzavíratí oči před novými

anebo aspoň nově pocítovanými potřebami. Ty pak se týkají jednak jistého vyvrcholení, jednak zrovna nejširších základů lidových. Nechci se o poslěz řečené věci zde šířiti, učiniv to před nedávnem jednak v »Besedě učitelské« (čís. 1. a 2. ročn. 1904/5), jednak zvláštní přednáškou v Kolíně, o čemž obojím staly se zmínky i v »Obzoru národohospodářském«. Jenom zkrátka bych podotknul, že pokládám za nezbytný úkol obecné školy, aby pomáhala soustavně čelit slabostem naší národní povahy, které souvisejí s tradicí výchovnou a stávají se čím dále osudnějšími pro nás v soutěži s německým obyvatelstvem zemí českých. Opakuji také zde, že mi nejde o tak řečené popularisování národního hospodářství zavedením jeho jako zvláštního učebního předmětu do obecných škol, ani do měšťanských. Vyložil jsem, že běží i samým apoštolům toho hesla vlastně o něco jiného, hlavně totiž o jistá poučení, která se dnes podávají tak řečenou naukou obchodní a podobně nazvanými předměty učebními. A tu nauku jsem kromě základův účetnictví, korespondence a kupeckého počtářství doporučil jako podstatnou část učebné osnovy pro nově zaváděné čtvrté třídy škol měšťanských.

Leč pozornost hlavní bych rád obrátil k tomu, co jsem nazval vyvrcholením našeho školství obchodního. Jemu platí dnes u nás heslo o obchodní škole vysoké, jež náhle proniklo ve veřejnost širší následkem zprávy novinové o jisté, té záležitosti se týkající petici, na kterouž zprávu v zápětí následovala druhá, že něco podobného se vlastně už po delší dobu připravuje. Prioritních sporů v té záležitosti se arci nechci dotýkati, nýbrž jen mimochodem uvésti, že u veřejný rozhovor se dostaly otázky příbuzné u nás r. 1898, kdy jednak zřízena ve Vídni vývozní akademie jako učiliště rázu vysokoškolského, zároveň pak v Uhrách se přetřásal návrh na zřízení samostatné vysoké školy obchodní, a to vše jen vlastně souviselo s tehdejším opravdu mezinárodním ruchem pro reformy školství obchodního vůbec, jenž výrazu docházel na zvláštních mezinárodních kongresech. Jmenovaného roku uspořádána byla správním výborem Československé obchodní akademie z podnětu mladšího pokolení obchodnického zvláštní anketa, kteráž m. j. také se obírala návrhem na zařízení zvláštních doplňovacích kursů pro absolventy obchodních akademií.*) Ráz těch kursů byl naznačen v průvodní zprávě anketního dotazníku tak, že by »zahrnovaly vždy jen nevelký počet disciplin od vynikajících odborníků přednášených a měly by ten účel, poskytnouti vyšší míru rozhledu a vědění speciálního, kdož by chtěli v příslušných oborech dodělati se působnosti zvláště

*) Stenografický zápis o ní vydala Československá obchodní akademie tiskem.

vynikající«. Šlo tehdy dle dotčené zprávy zejména o trojí takový kurs: úvěrnický, vývozní a pojišťovatelský, ve kterých každém měl být zahrnut jistý počet předmětů. Tak na př. v pojišťovatelském pojišťovací matematika, soukromé i veřejné právo asekurační, národohospodářská nauka a statistika pojišťování, účetnictví odborné a ústrojí služby pojišťovací. Pomýšlelo se na to, »aby byl styk učících s posluchači co nejintenzivnější, návod k samostatným pracím všestranný a bezprostředný a tedy počet připuštěných obmezený«. Ano v posléz dotčeném směru přímo se ukazovalo na obdobu seminářův universitních. Sám neobíral jsem se otázkou tou jen jako spisovatel právě dovolané zprávy, nýbrž i v několika člancích časopiseckých,*) ve kterých jsem opatření vyličené uznával na ten čas pro naše potřeby za dostatečné, za důležitější však prohlásil »vše možnou podporu nejnadanějších živlů naší školsky vychované obchodnické mládeže, aby si mohla delším pobytem v sídlech vysoce vyvinuté tržby a praxí v tamních závodech zjednatí onen širší rozhled, který jí usnadní plodně využívatí vědomostí školskou cestou nabytých«. Ano pro případ postátnění Československé obchodní akademie, o němž se počínalo později mluvit, přimlouval jsem se tenkrát, aby k posléz řečeným účelům užila té části jmění svého, kterou by státu neodevzdala. Ještě r. 1899 kladl jsem předem důraz na racionální vybudování akademií a pak že sluší teprv pomýšletí na další krok. Zatím pak vybudování se uvedlo v proud opravou učebního zřízení obchodních akademií. A z nich také vyšel pak požadavek další. Vládní rada Dr. Řežábek ve výroční zprávě Československé obchodní akademie z r. 1900 vznesl přímo požadavek zřízení vysoké školy obchodní a také na sněm dostal se pak návrh podobný, jemuž se vyhovělo výzvou k vládě.

Požadavek obchodního vyučování na stupni vysokoškolském není už ani pro naše poměry třeba pokládati za neodůvodněný. Ve všech větších velkopodnikatelské práce, výrobní i tržební, úlohy velkopodnikatelské rostou. Závody jednotlivce i společné mohutní a přibývající spletnost a intenzivnost mezinárodních obchodních styků způsobuje, že měrou stále rozhodnější podmíněn jest úspěch všeho podnikání netoliko zkušeností a kromobyčejným rozhledem, nýbrž také velkými mnohostrannými vědomostmi. Velké bankovní ústavy v rukou osobností, vyzbrojených národohospodářským rozhledem a schopností k účelně osnované podnikatelské

*) Články v »Hlasu Národa« z 3. července 1898 (Reforma vychování či jen školství obchodního?), 13. července 1898 (Vývozní akademie), 31. srpna 1898 (Poznesení výchovy obchodnické) a z 30. srpna 1899 (Na cestách k vysokému školství obchodnímu).

kombinaci, stávají se tvůrčími duchy a vůdci výrobního a obchodního zvelebení. Nároky na odbornickou úroveň osobností řídicích, ano i pomocných se tedy stupňují. Proto všude, u všech národů vyspělých, objevil se po slední dobou zároveň ruch, již také všude úspěchem provázený, jehož cílem jest vychovati po míře vysokoškolské výkvět dorostu obchodnického, aby byl na výši úkolů svých, aby nabyl pevného základu vědění k vůdčím úlohám v mohutném národohospodářském vlnobití přítomnosti. Nemusím na př. blíže ani vypisovati, co v této příčině během mála let bylo vytvořeno čilým počinem a hmotnými obětmi obchodnictva v Německu, kamž na př. dnes z Uher státní podporou hojně se vysílají mladí lidé. Sama klasická země samorostlé ráznosti jednotlivcův, o které panuje ještě někdy názor, že vše staví na samopočin praktický, Sev. Amerika, uznala nutnost této cesty vychovací. Náš český obchod dosud má sice do vrcholu vzorů cizích daleko, také jsme tu proti samým Němcům zdejšími ještě citelně pozadu — ale hýbe se přece, a nám je třeba záhy se připravit, má-li doháněcí naše snažení míti výsledek. A konečně jest to v dnešních našich kulturních poměrech národních už požadavek neodbytný, abychom neměli jen vysokých škol dosavadního způsobu, nýbrž pro všeliké větve odborných studií praktických také nejvyšší učiliště odborná na úrovni vysokoškolské. Pozdravujeme s uspokojením skutečnost, že také z řad našeho obchodnictva vyšel hlas, volající po vysoké škole obchodní, třeba byl už poněkud předstížen událostmi, neboť nezřídka se právě v těch kruzích podceňuje hodnota a význam odborného školského vzdělání naproti praktickému výcviku, kdežto k úspěšnému nastoupení praxe v závodech velkého slohu, praxe nezbytně žádoucí a nutné, jen vysoká míra vědění a umění odborného jest nejbezpečnějším podkladem. Jen silné, vybrané osobnosti dovedou si ji zjednati pouhým vzděláním samoučným.

Těžiště učebných osnov nynějších vysokých škol obchodních spočívá ovšem v pronikavém pěstování obecné techniky obchodní i speciálních technik spolu se vzděláním národohospodářským i právnickým ve spojení s utvrzením v cizích jazycích k nejvyšší míře zběhlosti a s doplněním vzdělání z různých oborů historického, zeměpisného i přírodovědeckého (technologického) vědění. Jsou-li takové školy v sídlech universit, poukazují se posluchači jejich v příčině národohospodářských, právnických i obecně vzdělávacích nauk zpravidla na ně. Vyučování na vlastní vysoké škole obchodní pak vůbec se neobmezuje na přednášky, ku kterým se částečně přibírají i vybraní praktikové pro výklady o speciálních větvích bankovníctví, velkoobchodu, pojišťování atd., nýbrž podstatnou jeho částí

jsou také praktika a cvičení v pracích samostatných po způsobu vědeckých seminářův universitních.

Přípravy pro jistý způsob vysokoškolského vyučování obchodního u nás, které, jak bylo řečeno, dospěly zatím již k dosti propracovaným plánům, vzešly bezprostředním počinem vlády samé, a to v přímé předmětné souvislosti s poslední opravou učebních osnov pro obchodní akademie. Příčina pak byla zkrátka tato. Dosavadní zkušební řád pro kandidáty učitelské na vyšších školách obchodních (akademiích) obsahuje předpisy pro dvě odborné skupiny učebních předmětů. Jednak pro tak řečené předměty obchodní («nauku obchodní«, účetnictví s korespondencí a kontorními pracemi, kupecké počty, národohospodářství a právo obchodní), jednak pro nauku o zboží a technologii, spolu se zeměpisem obchodním. Pro tuto druhou skupinu, vzhledem na obory její i zřízení našich studií vysokoškolských dosti neúčelně složenou, požaduje vysokoškolskou průpravu. Pro první, velmi obsáhlou skupinu požaduje na kandidátu pouze průkaz, že vychodil po absolvování nižší školy střední s prospěchem obchodní akademii a že na to po čtyři léta byl zaměstnán v obchodní praxi, jejíž ráz a úroveň ovšem není ani určitěji vymezena. Přes to, že pro kandidáty skupiny první doposud postačovalo absolvování obchodní akademie, tedy školy úrovní vyučovací na roveň postavené vyššímu oddělení škol středních, jsou mezi učiteli českých obchodních akademií z kruhů těchto někteří v každém směru výteční. Většinou také nebyla skutečnost, že formálně se nemohli prokázat tak řečeným akademickým vzděláním, na závadu úplně kolegiálního styku s ostatními členy učitelských sborů, kteří měli vzdělání vysokoškolské. Když však sama nová osnova učební zvýšila nároky na žactvo úpravou látky vyučovací, zavládla pochopitelně snaha, aby se za současného zúžení zkušebních skupin oboru obchodního zvýšily též požadavky na úroveň vědění budoucích učitelů, což zase vedlo k tomu, aby na kandidátech učitelství obchodních nauk příště se požadoval průkaz vysokoškolského vzdělání odborného. Za to měla se doba praxe obchodní snížit ze čtyř na dvě léta, ovšem však požadovati pak praxe kvalifikovanější, bankovní neb velkoobchodní. Tu tedy vězí vlastní podnět a počátek vládní akce. Měli se na kandidátech učitelského úřadu na obchodních akademiích v oborech obchodních požadovati průkaz vysokoškolského vzdělání odborného, bylo nezbytno, postarati se o příležitost k němu.

V Rakousku sice trvá již od r. 1898 vysokoškolské učiliště obchodní, vývozní akademie při obchodním museu vídeňském, podřízená ministeriu obchodu — leč směr školy té již v názvu vytčený nezdál se býti správně vy-

učovací zcela přiměřeným pro ty cíle, jež měla na zřeteli s hledišť zkušební řádu pro učitele obchodních akademií, tak že i pro samy kandidáty učitelství na akademiích německých se ohlížela po jiném, novém a zvláštním zařízení; tím spíše pak pro kandidáty učitelství na akademiích českých, neměli-li býti poukázáni jen na učiliště jinojazyčná.*)

Když vláda požádala vysoké školy v Praze a ve Vídni a také zkušební komise pro kandidáty učitelství na obchodních akademiích za dobrá zdání, výslovně vytknuvši hledišť právě udané: přípravu pro dotčené kandidáty, tu obě vysoké školy české v Praze, jak universita, tak vysoká škola technická, i česká zkušební komise, ač nebylo mezi nimi žádných úmluv a úrad, podaly přece návrhy v zásadě srovnalé, aby se k účelu naznačenému provedlo dvouleté vysokoškolské učení obchodní a to aby formálně bylo připojeno k vysoké škole technické, tak ovšem, aby při ní byly zřízeny profesury a docentury pro obory obchodní techniky, kdežto by posluchačům příslušným, pokud by právě měli na zřeteli přípravu pro zkoušku učitelskou, poslouchati bylo potřebné výklady národohospodářské a právnické na fakultě právnické, jisté pak předměty dějepisné, zeměpisné, po případě i obecně vzdělávací (literárně-historické a filosoficko-paedagogické) na fakultě filosofické. I bylo spolu probráno a udáno, pro které z takových přednášek by na obou řečených fakultách bylo třeba učiniti zvláštní systematická opatření. Již v tehdejší podání právnické fakulty české bylo zvláště poukázáno na důležitost toho, aby pro výklady z oboru techniky obchodní vedle profesorů a docentů z povolání vybírání byli pro speciální obory vynikající praktikové jako honorovaní docenti, kteří by každý zpravidla po jeden semestr o jedné až dvou hodinách v témdni konali výklady z oboru, jež vynikající měrou odbornicky ovládají. Tak se měl styk s praxí při novém odborném učení udržeti a ono z ní přímo těžiti, jak také chtěla anketa naše domácí r. 1898.

Takto stály věci na počátku roku 1905. V únoru toho roku byly pak v užším komitétu, v němž kromě ministerského referenta zasedal ústřední inspektor obchodního školství a inspektor českých obchodních akademií, na základě elaborátu, jež prve řečený byl vypracoval, sestaveny podrobné návrhy pro změnu zkušební osnovy i pro vysokoškolské učení. Obtíže tu vzešly dvojí, jež pouze mimochodem budtež uvedeny. Jednak bylo úmyslem vládním zříditi vysokoškolské odbory jen na dvou místech, v Praze pro české kandidáty, ve Vídni pro německé. Leč nejenom nebylo plné shody

*) Nepomýšlela-li vláda na podobné zařízení také pro školy polské, vězela příčina prostě v tom, že existují polské obchodní akademie v Rakousku pouze dvě, z nichž jednu ostatně už dávno vydržuje stát.

o příslušném místě ve Vídni, ještě byl též vznešen z kruhů politických požadavek, aby pro německé kandidáty byla utvořena také stejná příležitost v Praze, kdež žádáno přiřazení nikoliv k německé vysoké škole technické, nýbrž k německé universitě. Pokud běží o české učení, nebylo ani o přiřazení k vysoké škole technické žádného sporu a mohlo se toliko jednat o větší neb menší míru soustředění celého příslušného učení při této vysoké škole technické, jejíž sbor profesorský ovšem si přál, aby byly výklady celého obchodnického oddělení soustředěny tam, tedy i takové, jež dle návrhů university a zkušební komise i původních úmyslů vládních měly a mohly býti obstarávány při obou zmíněných fakultách.

Návrhy užšího komitétu byly pak ještě během léta 1905 předloženy odbornické anketě, kteráž se konala v ministeriu kultu a vyučování za dosti četné účasti českých expertův. Tam byly z různých stran znovu probrány podrobné návrhy i pro zkušební řád i pro předměty, které mají tvořiti učební osnovu pro vysokoškolskou přípravu kandidátů. Při mnohých odchylkách v jednotlivostech zůstal nedotknut celkový ráz, jak byl výše vytčen. Pokud pak jde o nás, nebyl také nikterak dotčen záměr, aby zůstala česká vysoká škola technická formálním střediskem nové větve vysokoškolského vyučování. Ano, již se i nezávazně hovořilo o některých osobnostech, na jejichž povolání by slušelo pomýšletí.

Výsledky ministerské ankety byly pak zase oznámeny oběma pražským vysokým školám k definitivnímu podání návrhů prováděcích po stránce osnovné (nikoliv arci již také osobní). V návrzích panoval tentokráte i v podrobnostech úplný souhlas, anť byly některé osobnosti zúčastněny v poradách na obou stranách. Ježto zatím na vysoké škole technické byl zaveden kurs pojišťovatelský a zřízení oddělení zemědělského při ní, k němuž přípravy byly valně pokročily, tak jako tak vyžadovalo rozmnožení přednášek z oboru národohospodářského i právního, bylo možno ještě větší měrou než v původních návrzích počítati s tím, že také výklady z těchto oborů pro posluchače obchodního oddělení budou moci býti obstarávány na ústavě samém. Má se však ovšem na všecken případ posluchačům dotčeným zůstaviti volnost, chtějí-li ty které výklady poslouchati zde či na universitě, protože by tím se zabezpečila větší možnost výběru.

Jest asi dosti na jevě, proč se v našich kruzích od prvopočátku trvalo na vělánkování obchodního učení do organismu české vysoké školy technické. I kdybychom na krásně mohli očekávat, že také kandidáti učitelství na nižších školách obchodních budou někdy vyhledávati vysokoškolského poučení, přece by bylo naprosto vyloučeno všecko pomýšlení, že by celé

to oddělení našlo pravidelně i jen tolik posluchačů, kolik je prstů na obou rukou, kdyby mělo se počítati pouze na takové posluchačstvo. Sama sebou se tu tedy podává myšlenka, že se má zřízením vysokoškolského vyučování obchodního zároveň sloužiti účelům jiným. Nejprve zajisté všem takovým absolventům obchodních akademií, kteří by chtěli své odborné vzdělání dále zdokonaliti a prohloubiti. Bude-li při vysoké škole technické obchodní oddělení, nemůže býti závady zásadní proti připuštění jejich za řádné posluchače vysoké školy technické, prokáží-li se absolutoriem obchodní akademie. Pro ně by zatím ani nebylo žádného předpisu o předmětech, které mají poslouchati a jakým minimálním rozsahem, jak bude samozřejmě předepsáno pro kandidáty učitelství mezi podmínkami připuštění ke zkoušce. Avšak dá se dobře již nyní tušiti, jaký běh věc vezme. Časem dojde zcela přirozeně k provedení zvláštních diplomových zkoušek, jimž se podobiti budou míti na vůli ti, kteří budou státi o formální průkaz svého vysokoškolského vzdělání obchodnického ať již pro potřeby jakékoliv. Pak arci také bude i kandidátům diplomových zkoušek předepsáno poslouchání jistých předmětů i po případě určitý pořad toho poslouchání. Tak si aspoň další průběh pro budoucnost představuji a nepochybně budou potom s organizační takovou spojeny i některé doplňky učebné osnovy celé.

Konečně však — a to jest vlastní, rozhodující důvod přivtělení k vysoké škole technické — má býti též posluchačům jejím dána možnost osvojit si vyšší míru obchodnického vědění; neboť, jak dobře víme, o úspěchu podnikatelském na kterémkoli poli výrobní techniky nerozhoduje dnes sebe větší výrobnětechnické vědění, nýbrž stejně nutno jest komerční. Jest asi na snadě, že bude bývalý obchodní akademik pro vyučování komerční na vysoké škole důkladněji a všestranněji připraven než posluchač techniky, neboť onen již se ve všech základech obchodních nauk dobře vyzná a samozřejmě také budou normální výklady vysokoškolské dotčené základy již předpokládat. Za to posluchač techniky bude neb může již míti vyšší vzdělání mathematické, a pokud by šlo o účetnictví a kontrolní práce, nebude spojeno s obtížemi ponechati na vysoké škole technické dále ještě zvláštní elementárnější přednášky po způsobu dosavadním, které by spolu sloužily za průpravu k systemisovaným výkladům úrovně vyšší, bezprostředně přístupným těm, kdož si přinesli přípravu z obchodní akademie.

Do takových cílův a podrobností se ovšem přípravy vládní dosud nepouštěly. Způsob a rozsah jejich byl dán vlastním původním podnětem, jenž, jak jsme viděli, souvisel s opravou řádu zkušebního. Leč to také některak nevadí. Jádro vysokého učení obchodnického bude dáno a vybudováno

vání některých podrobností ve směru širších potřeb, a to i zvláštních českých, provede se účelněji, když nebude třeba hned zpředu všechny předvidat. Také po stránce finanční bude to postup mnohem snazší.

Nyní by šlo pouze o to, aby záměr vládní se brzy provedl. Máť výhodu, že nepovstal jako nějaký tak řečený národnostní požadavek, vznikl jako důsledek normálního rozvoje školství obchodního, jako pouhý požadavek správy vyučovací, a nemá tedy žádného úskalí, na jakáž narážejí podobné požadavky v horkém ovzduší parlamentů. Také jest — jak netřeba doličovati — pouhé přičlenění nového oddělení studijního k vysoké škole již trvající z formálních příčin věci nepoměrně snazší než zřízení z brusů nové vysoké školy. Musí tedy býti zůstaveno politickému taktu českých stran v nynější i v budoucí ústřední sněmovně, jak zařídí své chování, aby urychlení kulturního záměru, o něž jde v přítomném případě, spíše posloužily, než ublížily. I kladl bych důraz na to, aby se zatím též prostě přijal rozsah nového vysokoškolského učení obchodního, jak byl s hlediště vlastního účelu vymezen. Otázka výběru veskrz vhodných sil učebných nesmí se náhlým vytčením příliš rozsáhlého úkolu znesnadniti. Jest třeba dáti příležitost, aby se vyvinuly. Pokud jde o rozsah nyní zamýšlený, nepřijdeme bohdá do rozpaků.

Konečně zasluhuje povšimnutí, že také spolu s dozráváním projektu nového vysokoškolského učení obchodního dochází splnění přání, které před osmi lety bylo u příležitosti ankety naší pražské obchodní akademie ponejprv blíže naznačeno. Národohospodářský ústav, který má a bude pečovati o příležitosti k rozvoji podnikatelských vlastností v prostředích velkého obchodního ruchu, již jest zřízen. Tak se doplňují soustavně články vlastního vyvrcholení naší obchodnické výchovy. Bylo by ještě v té spojitosti nyní rázněji se ujmouti plánu jiného, který koncem roku 1902 vzešel z úrad, jež jsem měl se zástupci literárního odboru »Merkuru«. Bylať tehdy »Merkurem« vypsána soutěž na spis o hospodářství národním a na monografické práce z oboru obchodní techniky. Podařilo se mi tenkrátě přikloniti správu vyučovací k ochotnému pokynu, že bude monografie podobné peněžně podporovati jakožto pomůcky vzdělání obchodnického se zřetelem na užitek z nich i školství obchodnímu kynoucí. Nebudu opakovati, co jsem z podnětu toho v článku »Technika obchodová« tehdy v »Hlasu Národa« pověděl. Vyzvání veřejné, jež bylo »Merkuru« opravdu ke cti, z příčin jím nezaviněných dosud nemělo očekávaného ovoce. Byl by nyní čas, podnět tehdejší obnoviti. Národohospodářský ústav s rozmyslem, jak soudím, dobrým vyloučil z působnosti své zásadně činnost publikační. Mámeť

pro ni institucí dosti. Obnovením tehdejšího záměru dosáhlo by se účelně sečlankované součinnosti, které jest v našich poměrech všude nadmíru třeba.

Národní hospodářství na školách obchodních.

Zpráva IX. kongresu pro záležitosti vzdělání obchodního ve Vídni v září r. 1910.
(Obzor národohospodářský, Praha 1910.)

Kdyby bylo obecně uznáno, že se má národní hospodářství pěstovati na všech třech stupních školství obchodního jako samostatný učební předmět, bylo by jen vyšetřiti, co z oboru jeho látky učebné na každém stupni má se probíratí a jakým způsobem toto vyučování prováděti. Ani pak by otázka nebyla jen tak lehkou, ježto na každém stupni sluší přihlížeti k chápavosti žáků, podmíněné věkem a nabytou přípravou, k povolání, pro něž ta která škola má býti průpravou, konečně také k času danému. Zatím však ani ještě nejde o otázky, c o a j a k, nýbrž o otázku, z d a, a to rovněž se zřetelem na hlediska právě vytčená.

Rozhlédneme-li se po jiných větvích odborného školství, narazíme na skutečnost nápadnou, že ony týž problém neřeší způsobem stejným. V Rakousku na př. nalezlo v oboru průmyslového školství národní hospodářství jako vyučovací předmět místo pouze na stupni vysokoškolském, na vysokých školách technických; na středním stupni se nepěstuje, arcí také obchodní stránka živnosti těší se péči dost skrovné. Naproti tomu bylo národní hospodářství v oboru škol zemědělsko-lesnických zavedeno už na stupni středním. Rovněž tak v oboru škol obchodních. Ovšem byla s počátku míra i rozsah pěstování národního hospodářství na obchodních akademiích našich nestejna. Sám počal jsem svou učitelskou dráhu na Československé obchodní akademii v Praze, kdež pro politické hospodářství bylo po dvou hodinách v témdni vyměřeno v obou ročnících. Arcí se od něho očekávalo, že se v něm rozličná zařízení a ústavy náležitě proberou i po stránce techniky obchodní, což dnes bez nejmenší námitky řadíme pod úkoly tak řečené nauky obchodní. Dřívější nepřesnost ve vzájemném ohraničení obou právě uvedených předmětů jest v nynějších rakouských osnovách vyučovacích překonána. Věru, že ku prospěchu vyučování. A dojdeme-li také u nás z přítomných zárodků dříve či později k dokonalemu vybudování vysokých škol obchodních, zjedná si tam týž duch dělby práce platnost zásadním lišením výkladův i učebných sil obou těchto předmětů, byť i k sobě navzájem stály v poměru nauk pomocných.